

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 16. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 glđ., za pol leta 1 glđ. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslane knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovoljijo pošiljati (frankirani) uredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa upravnistvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. Razne misli o vzgoji, pouku in učiteljstvu. — O gluhonemih. — Marka Fabija Kvintiljana govorniški pouk. — Lep zgled. — Slovniški pogovori. — Dopisi. — Razne stvari. — Spremembe pri učiteljstvu. — Inserati.

Razne misli o vzgoji, pouku in učiteljstvu.

(Druga serija.)

Piše Armin Gradišnik.

2.

Mladina je gibčna in nemirna. Nemirnost je delež otročje narave.

Riba ne more živeti na suhem; otroci ne morejo biti mirni. Ribi je voda potrebna v življenje, otroku pa gibčnost.

Uvažuje to istino, bode tudi razumni učitelj pri svojem vzgojevalnem delovanju vedno gledal na to, da se šolske mladeži ne omeji preveč njen naravni nagon do gibčnosti.

V mislih mi je tu kretanje učencev oziroma učenk pred pričetkom pouka.

Stopimo pred vrata učilnice! Učitelj še ne biva v njej, otroci so sami mej seboj... Kak šum, kak šepet! Sevéda, kaj bi se ne glasili, zakaj ne govorili, ko pa so sami, veseli in mladi!! — Takó bode mislil vsak mladineljub, takó naj misli tudi učitelj — vzgojitelj.

Pač redke so šole, kjer bi se pred ukom otroci ne glasili ter prav mirno sedeli na svojih prostorih. In li ni to tudi povsem naravno? Šola, kjer se to ne godi, zdí se mi sumnjiva. Nenaraven mir pred poukom je vedno le izvor in posledica nepravlega ustraševanja.

Moremo li otrokom v zlo šteti, ako si pred ukom pripovedujejo to in ono? In koliko vendar si imajo pripovedovati mali! — Le poglejmo malo!

Tonče n. pr. ravno pripoveduje, da so se včeraj domá izlegle prve goske, takó lepe in nežne živalice. Mati so mu uže naročili, da je bode moral po zneje čuvati! In fantek se uže res čuti varuha ter si je v svesti naročene mu zadače...

Ivanka pravi svojim sodružicam, da so preteklo noč na vodi vlovili lično škatljico, v katerej je ležal zal deček... Kakó mil in ljubeznjiv je njen bratec! A joče se prav rad. O, da bi le uže hoditi znal, potem se gotovo ne bode takó jokall...

Dospelo je poletje. Dozorele so sladke črešnje. Glej, Markee ravno pride v šolo ter je zelo črn okrog usten. To vzbuja radovednost njegovih tovarišev. Poprašujejo ga po vzroku te prikazni. In Markee jim razklada, kakó je ravno bil na črešnjevem drevesu ter se ondi pošteno nazobal črnih črešenj...

Največ novic in zanimljivosti pa je v šoli v dan po „sv. Miklavži“ ter po Božičnih praznikih. Vsak se pobrine, da pač zgodaj pride v šolo, da more tem hitreje tovarišu svojemu povedati, kakó je bilo domá te dni, kaj je lepega dobil i. dr. Nekoji imajo tudi darilca sè sabo ter je razkazujejo. To je veselje te dni in radost! Učitelj naj se tedaj i veseli z otroci, veselega obraza naj pride v učno sobo ter kaže naj gojencem svojim, da sočuvstvuje ž njimi. Nič ne more otrokom biti bolj neumljivega, nego to, če vidijo svojega učitelja črnega, med tem ko jim samim lica le radosti žaré!

Pa kaj bi še dalje razpravljali, o čem imajo šolska deca še pogovore. Le ne vzkratimo gojencem svojim tega veselja!

Nikarte, učitelji, od svojih učencev in učenk zahtevati, da bi pred ukom koj morali vzeti v roke svoje učne knjige ter se iz njih učiti. Ali ne sedé čez dan 5—6 ur v šoli? Mar nimajo mej ukom dela in napóra dovolj? — Kdor od svojih gojencev tirja, da morajo neprenehoma sedeti na svojem prostoru, roke vedno na klopi držati ter ždeti pri svojih knjigah, — óni ne pozná otročje narave, óni ne vé, kaj si imajo pripovedovati ter kakšno zabavo in veselje jim ravno to pripovedovanje vzročuje. Kar je odraslemu človeku časnik in gostilna, to je šolskeji mladeži razgovor pred poukom.

Marka Fabija Kvintilijana govorniški pouk.

Iz latinskega jezika preložil prof. Fr. Brežnik.

(Dalje.)

Malenkostne stvari učim, dasi sem obljubil govornika vzgojiti, pa saj ima tudi učenje svoja otroška leta; kakor se pričinja vzgoja teles, ki bodo kmalu zelo močna, z mlekom in zibeljo, tako je tudi oni, ki ima postati vrl govornik, nekđaj vekal, prvič z ječečim glasom govoriti poskušal in se s podobami črk dolgo pečal. Če ne zadostuje, česar se učiš, vendar zato ni nepotrebno. In če nikdo očeta ne kara, ki meni, da se to pri njegovem sinu ne sme zanemariti, zakaj bi se grajal kdo, ako to, kar bi po pameti doma storil, v javno korist opravi? In to tem bolj, ker manjše stvari laže mlajši razumejo; kakor se dajo telesa za nekatere gibe udov le mlada pripraviti, tako stori tudi telesna jakost duh sam za prav mnoge stvari manj sposoben. Ali bi bil Filip, kralj macedonski, želel, da se da njegovemu sinu Aleksandru prvi pouk od Aristotela, največega modrijana tiste dobe, in ali bi bil ta ono nalogo prevzel, ako ne bi bil mislil, da se prvi pouk od najizvrstnejšega najbolje daje i tak dovršenosti pripomaga? Mislimo si tedaj da nam se da tak Aleksander v vzgojo, tolike skrbi vreden otrok (dasi je vsacemu lasten otrok toliko vreden); ali naj se sramujemo takoj pri početnem pouku samemu pokazati tudi kratke navode poučevanja?

Meni namreč tudi to ne dōpada, kar se, kakor vidim, pri premnogih godi, da se otroci imen in reda preje kakor podob črk učé. To ovira njih vzpoznanje, ker ne obračajo kmalu pozornosti na črke same, dokler prejšnjo

tvarino zasledujejo. In to pripravi učitelje, da črke, ko jim se zdi, da so jih dečkom po onem pravem redu, po katerem se prvič navadno pišejo, vcepili, od zadaj nazaj poučujejo in z mnogovrstno spremembo mešajo, tako dolgo, da učenci črke po podobi poznajo ne pa samo po vrsti. Zatorej se bodo črke na enak način najbolje vzpoznale kakor obleka in imena ljudij. Pa kar pri črkah ovira, pri zlogih ne bo škodovalo. A jaz ne zametavam onega znanega sredstva, da se dajo v igranje slonokoščene podobe tudi črk v vzpodbujanje otrok k učenju; ali če se da kaj drugzega najti, česar se ta doba bolj veseli, s čimer se pečati ter gledati je in imenovati je prijetno.

Kedar pa začno črte delati, jim bo v veliko korist, ako jih na tablo kolikor mogoče natančno vdolbé, da se vodi pero po njih kakor po brazdah. Kajti ne bo se zmotil, kakor po voščeni tabli (omenjen bo namreč na obeh straneh po robih in ne bo propisanega prekoračiti mogel) in s tem, da po zanesljivem potu precej naglo in večkrat piše, bode izuril se v pisanju.

Potreboval pa tudi ne bode podpore onega, ki bi na njegovo roko svojo položil in jo vodil. Skrb za dobro in naglo pisanje ni odveč, kar posebno imenitni ljudje navadno zanemarjajo. Če tudi je pri učenju pisanje velike važnosti, ker se le na njegovi podlagi pravi napredek in globoko vkoreninjeni trud pripravi, vendar počasno tekoče pero precej zadržuje mišljenje samo, neizurjena in grda pisava se težko bere. Od todi prihaja drugo delo, namreč to narekovati, kar je treba prepisati. Torej bo kakor vselej in povsodi tako posebno v prijaznih in prijateljskih pismih obradostilo tudi to ne zanemarjeno postati.

Za zloge ni nobenega krajšega navodila; vseh je treba natančno učiti se, da se pri pisanju besed spoznavajo, ne pa odložiti najtežjih,¹⁾ kakor se večkrat zgodi. Pa tudi prvemu spominu se ne sme nepremišljeno zaupati; koristneje bo ponavljati in dolgo v glavo vtepati, in pri čitanju hiteti k nadaljevanju ali pospeševanju le tedaj, če bo nepretrgana in nedvomna zveza črk med seboj se celo brez vsacega zadržka dovršiti dala. Tedaj naj začne iz zloga samih besede vezati in s temi govor skladati. Neverjetno je, kako da se čitanje s hitenjem ovira. Odtodi prihaja za one, ki si več upajo, kakor morejo, nezaupljivost, prenehavanje, ponavljanje, potem da, kedar so se zmotili, tudi temu ne zaupajo, kar znajo. Tedaj mora biti čitanje najpreje gotovo, potem nepretrgano in dolgo časa precej počasno, dokler se ne doseže popolna hitrost. Kajti na desno stran paziti in naprej gledati (kar vsi veleajo) ni samo naloga metode ampak tudi navade, ker mora na sledeče besede gledajoč prejšnje izgovarjati in to, kar je najbolj težavno, pazljivost duha razdvojiti, da se eno z glasom drugo z očmi opravi. Žal ne bo, ako se skrbi za to, da deček, kedar začne besede pisati (na kakoršen način koli je navada) tega truda ne zgubi pri navadnih in slučajno srečajočih besedah. Takoj namreč, ko še nekaj

¹⁾ Vseh zlogov se je treba učiti, ne pa najtežje odložiti, da bi se pri pisanju besed vzpoznávali. — Posebna metodika elementarnega pouka, katero Kvintilijan izvrstno razpravlja, je celih 18 stoletij spavala. Še le dandanašnji je v obče v elementarne šole vpeljana, dasi se nahajajo še sedaj abecedniki, v katere bi se po Kvintilijanovem navodilu mnogokaj vpeljati dalo, tako n. pr. da se ne smejo ob enem vse črke predočiti, da se ima od glasu na podobo (črko) preiti, tedaj glas po analitskem potu najti; da se težki zlogi ne smejo odlagati itd.

druzega opravlja, se zna učiti pomena nenavadnih izrazov, katerega Grki γλώσσα¹⁾ imenujejo, in pri početnem pouku to doseči, kar pozneje svoj čas zahteva.²⁾ In ker se še z lahkimi rečmi pečamo, naj tudi oni verzi, kateri se bodo dečkom v posnemo predložili ter propisali, ne obsegajo navadnih mislij, ampak kak lep nauk. Spomin na te spremlja človeka v starost in neukemu duhu vcepljeni bodo tudi z ozirom na značaj koristili. Igraje zna se deček tudi rekov slavnih mož, pesebno pa iz pesnikov izbranih stavkov na pamet učiti (katerih spoznavanje je dečkom še bolj prijetno). Kajti govorniku je — kakor bom na dotičnem mestu povedal — spomin neogibno potreben in se posebno z vajo utrdi in pomnoži in je v oni dobi, o kateri zdaj govorim in ki še ne more sama iz sebe nič vstvariti, skoro edino, kar se more s pomočjo učiteljev pospešiti. Da je jezik tem bolj dovršen in govorjenje bolj razločno ne bode odveč, zahtevati od te dobe, da nekatere besede in verze izborno težavne, iz več in zelo težko družeeh se črk zvezane in okorne, kolikor mogoče naglo izgovarja; Χαλινοί³⁾ se grško imenujejo. Sicer ni posebno važno to stvar omeniti, a vendar trajajo mnoge napake jezika, ako se ne odstranijo v prvih letih, v prihodnje z nepopravljivo nepravilnostjo. (Dalje sledi.)

O gluhonemih.

(Dalje.)

Samuel Heinike, roj. v Nauzschützu pri Weissenfelsu ob Sali leta 1729; je bil drugi veliki dobrotnik gluhonemih. Sin kmečkih staršev, ga je oče odločil za kmetijstvo, njegove misli pa so bile više obrnene. 21 let star, poda se v Draždane in stopi v vojaško službo. Kot vojak se je še le začel izobražati. Učil se je godbe, potem latinskega in francoskega jezika. Da bi kaj zaslužil, pa tudi iz ljubezni do mladini, poučeval je otroke. V neki obitelji, kjer je bil domači učitelj, so imeli gluhonemega dečka. On ga je začel poučevati v pisanju in pozneje v računanju. Temu so sledili prvi poskusi v jeziku. Vspehi so bili povsod, tudi v jeziku, povoljni.

Z ozirom na to, da je bilo v tedajnih časih — zlasti v nižjih stanih — malo ljudi, ki bi znali pisati, zdelo se je Heinicke-ju potrebno, da se nauči gluhomutee jezik ne le razumevati in pisati, ampak tudi govoriti, in je svoj pouk temu primerno uredil. Vodilo mu je bil Aman ov Surdus loquens.

¹⁾ Γλώσσα. Glose so precej pozno Grki vse nenavadne in lokalne izraze imenovali.

²⁾ To, kar je Kvintilijan vže pred 18 sto leti zahteval, se je še le v naši dobi vresničilo, da se namreč v abecednikih in vadbah rabijo stavki, ki obsegajo lepe nauke.

³⁾ Χαλινοί. „Uzde, zadržki.“ Tako se nahaja pri starih latinskih pesnikih beseda perterricrepus (strašno doneč) in šestomer:

„Fraxinu fixa ferox infesta infunditur ossis“.

„Glej, v kosti leti sulica s strašnim sunkom“.

Enakih versov so stari pesniki mnogo skovali, n. pr.:

At tuba terribili sonitu tarantantara dixit;

O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti.

Jedva pričeto, se je Heinicke-jevo delovanje v Draždanih tudi že nehalo. Konec storila mu je namreč sedemletna vojska, ki se je leta 1756 začela. Heinicke bil je vjet, a posrečilo se mu je uiti. Pobegnil je v Jenó, kjer se je dal med dijake vpisati. S poučevanjem v godbi preživel je sebe in svoje, kajti bil je že oženjen in oča dveh otrok. Leta 1758. se preseli v Hamburg in dobi vstop v imenitniše rodovine, med drugim je poučeval prvo Klopstockovo soprogo. Po Klopstocku priporočen, postal je pri grofu Schimmelmannu domač učitelj in tajnik. Tu je ostal 8 let in se poleg svojega poslovanja likal in izobražal.

Posel poučevanja, dasi težaven in trudapoln, se je pa možu čim dalje, tim bolj priljubil. Zategavoljo stopi leta 1768. v Eppendorfu blizu Hamburga v službo za učitelja in kantorja. Tukaj zopet dobi gluhonemega učenca, 13 let starega dečka. S prva ga je poučeval, kakor svojega prvega gluhonemega učenca poprej v Draždanih, po Amanovi knjigi, toda ta knjiga zadostovala je le početkom. Kmalu je moral sam iskati novih potov svojemu poučevanju in jih je tudi našel, dokaz temu so bili dobri učni vspehi, ki jih je dosegel. Njegov učenec je namreč v prisotnosti staroste hamburškega ministerstva, dra. Götze-ja tako dobro prestal preskušnjo iz veronauka, da je bil konfirmovan. — Prihodnje leto je poučeval Heinicke že 4 gluhoneme, in ker se je njih število vedno množilo, vzel jih je, da bi je imel vedno okolu sebe in pod svojim nadzorstvom, k sebi v svojo hišo, kjer jim je bil oča in učitelj. Tako je nastala druga gluhonemnica.

Heinicke žrtoval je, kakor l'Epee, svojim izgojencem več, nego je lahko mogel. Pri sebi in svojih je moral štediti, da mu je bilo mogoče oskrbovati gluhoneme odgojence. V ugodniše gmotne razmere je še le prišel, ko se je preselil z gluhonemnico v Lipsko, kamor ga je bil poklical leta 1778. z obitelji in 9 odgojenci, Friderik Avgust, tedajni volilni knez saksonski. V gmotnih zadevah je bil Heinicke v Lipskem res na boljšem, kajti blagi Friderik Avgust mu je z odločbo z dne 13. septembra leta 1777. nakazal 400 tolarjev letne plače, ter mu zagotovil, da se bodo nadarjeni gluhonemi učenci ubogih starišev na njegova stroške oskrbovali. Zato pa je imel mnogo drugih sitnosti in neprijetnosti.

Zavod je bil s prva pičlo obiskovan. Gluhonemih otrok sicer ni manjkalo, a starišem so bili stroški za oskrbovanje previsoki, in obrazovanje jim je predolgo trajalo; v svoji nevednosti so mislili, da zadostujejo 2—3 leta. Vrh tega je imel z l'Epee-jem hud peresni boj, v katerem sta vsak svojo metodo zagovarjala, hvalila in priporočala. Nadarjeni in visoko olikani l'Epee se je potegoval za svojo stvar v izborni obliki, dočim je Heinicke, ki ni bil tako izobražen, bolj robato zagovarjal svoje nazore. Ta okolnost in potem to, da še tedaj ni bilo pravega razuma za Heinicke-jevo metodo, je pripomoglo l'Epee-ju v občinstvu do zmage, kar je Heinicke-ja zelo žalilo.

Neomenjeno ne sme ostati, da sta oba dobrotnika človeštva iz čistih nagonov in ne iz sebičnosti drug drugega pobijala.

Heinicke je vodil do smrti lipski zavod in je umrl l. 1790 brez vsega premoženja, tako da je vdova s tremi, neoskrbljenimi otroci po njegovi smrti v revščini živela. Nekaj posebnega je bilo pri Heinicke-ju to, da je načela svoje metode nekako prikrival, še le njegov zet in pozneje ravnatelj na lipski gluhonemnici, magister Reichl jih je obelodanil.

IV. doba.

Od l. 1828. do današnjega dne.

Dela se na zboljšanje in usovršbo učne metode ter na poobčenje pouka.

V prejšnji dobi se je bilo že precej gluhonemnic izcimilo, ne samo na Francoskem in Nemškem, kjer ste se porodili gluhonemnici materi, ampak tudi pri nas v Avstriji, v Španiji, Italiji, na Ruskem, Belgiji in drugih državah. A kmalu se je pokazalo, da osnovani zavodi nikjer ne zadostujejo, povsod so našli in našteli mnogo več gluhomutcev, kakor so jih mogli dotični zavodi sprejeti. Potreba, da se gluhonemi obrazujejo, se je pa vedno bolj in bolj spoznavala. Kaj tedaj ukreniti, da bi ne ostalo toliko gluhonemih brez pouka? Nasvetovalo se je v to mer troje:

1. Vodje gluhonemnic so zahtevali toliko zavodov, da se sprejmejo vanje vsi za uk sposobni in v šolski starosti stoječi gluhomutci. Tej trjativki ustreglo se je na Danskem in v nekaterih malih državah na Nemškem; več države še pa zdaj nimajo toliko gluhonemnic, da bi se mogli vsi gluhonemi otroci, ki so zdravega duha in za šolo godni, v njih poučevati.

2. Čech, učitelj veronauka na državni gluhonemnici na Dunaju, uvidevši, da je zastoj, zahtevati toliko gluhonemnic, kolikor jih je treba, (ker so stroški za nje preveliki) nasvetuje naj bi se duhovniki in učitelji na univerzah in v duhovskih, oziroma učiteljskih semeniščih pripravljali za učitelje gluhomutcev ter oni poučevali gluhoneme, ako jih najdejo tam, kjer bodo pozneje služili poleg polnočutnih otrok. Takim učiteljem za vodilo v poučevanju je spisal posebno knjigo. (*Versinnlichte Denk- und Sprachlehre*,) a njegov nasvet ni nikjer prodr.

3. Bavarski šolski svetovalec Graser (roj. 1766, umrl 1841), kateri pričakuje, da se bo učna metoda za gluhoneme še tako daleč razvila in tako usovršila, da bodo gluhonemi učenci učiteljevo besedo od ust gledali, kakor jo slišijo slušeci, tudi zahteva, naj se gluhonemi otroci vzporedno s polnočutnimi poučujejo in izobrazujejo. Gluhtonemnice zdé se mu nepotrebne. Graser je bil teoretik brez vsake skušnje in ni pomislil, da mora gluhonem otrok se še le naučiti, da od ust bere in jezik razumeva, dočim je slušec ne le vaje govorico poslušati, nego tudi vešč jezik razumevati. Njegova ideja je bilo dete mrtvo porojeno.

Čech-ov in Graser-jev nasvet sta pa imela, če se tudi nobeden ni izvršil — uresničuje se le, kar so zahtevali vodje gluhonemnic, namreč pomnoženje zavodov, — vendar dobre nasledke gledé obrazovanja gluhonemih, ker sta opozorila na duhovščino in učiteljstvo, ki bi naj sodelovala v izobrazovanju gluhonemih. Posledica temu je bila, da se je jela po bogoslovjih in učiteljskih izobrazovaliških učiti metodika poučevanja gluhonemih. Katera naloga pripada ljudski šoli v obrazovanju gluhomutcev, in kako jo naj izvršuje, o tem bom v drugem delu obširneje govoril.

Tudi metoda je v slednji dobi kaj dobro napredovala. Francoski strokovnjaki, zlasti Bebian, so uprostiti, zboljšali in usovršili telokretni govor.*)

*) De l' Epeejevi telokreti so bili v mnogih zaznamkih preokorni, premalo naravni.

Zastopniki Heinicke-jeve metode so delali pred vsem na tesno zvezo učne stvarine z uvedbo v jezik. in na to, da se omeji raba telokretnega sporazumovanja v pouku do skrajne meje. Spoznali so bili namreč, da more samo na tak način postati gluhonememu naš jezik edini nositelj njegovih misli, in da dobi gluhonem le tem potem potrebno spretnost v izražanju v glasovnem jeziku. Kako naj se izvršijo njih nasveti, kazali so deloma praktično kot učitelji v zavodih za gluhoneme. deloma pa v pismu. Zategadel se je v četrti dobi slovstvo o obrazovanju gluhonemih naglo množilo. V tej dobi se je vrh tega določil ljudski šoli delokrog obrazovanja gluhonemih; pokazal se ji je tudi pot, kako naj reši svojo nalogo. Posebno je bil Hill, ki si je v tem oziru mnogo zaslug pridobil.

(Dalje sledi.)

Lep zgled.

Praktična obravnava tega branja v drugem berilu, str. 149.

Uvod.*)

Cesar Franc II.

Zgodovinska slika.

Ko je leta 1792. umrl cesar Leopold II., prevzel je vladarstvo njegov sin Franc II., še le 24 let star. Bližali so se tedaj viharji časi hudih francoskih vojsk. Moč Francozov je pod novoizvoljenim cesarjem Napoleonom Bonaparte bolj in bolj naraščala, nemško cesarstvo pa je slabelo in pojemale. Zategadel se odpove Franc I. 1806. nemškemu prestolu. Dve leti poprej pa je bil svoje avstrijske dežele povzdignil v „cesarstvo“ ter se imenoval „cesar avstrijski“.

a) Izpraševanje in razjasnovanje nekaterih izrazov in stavkov. b) Priporočevanje po učencih.

Cesar Franc je bil zelo varičen gospodar. Ljubil je vse priprosto; sijajnosti in bliščobe ni poznal. Zmiraj je bil delaven in priden. Dobro je vedel, katere dolžnosti ima kot vladar. Poznal je svoja ljudstva dobro, ker je veliko potoval; vedel je pa tudi, si vdanost svojih podložnikov pridobiti. Ko je leta 1826. po zimi hudo zbolel, žalovali so Dunajčanje in drugi podložniki, a veselili so se spet, ko je ozdravel. Za časa njegovega vladanja zadela je Dunajčane huda nesreča. Strašna povodenj je namreč preplavila ter poškodovala veliki del mesta. Prebivalci so bili brez stanovanj in živeža. Pa cesar in cesarica sta z drugimi premožnimi in usmiljenimi ljudmi milodarno podpirala nesrečneže v hudi stiski. Dve leti po tem je prišla v Avstrijo strašna bolezen — kolera. Na tisoče ljudi je umrlo. V nekaterih krajih, trgih in mestih je pol prebivalcev pomrlo za to boleznijo. Tudi zdaj se je skazal svojim nesrečnim podložnikom cesar Franc usmiljen in dobrosrčen. Zaukazal je, da so se postavile bolnišnice in osnovala društva, ki so podpirala revno ljudstvo. Cesar Franc je bil sploh dober in blag vladar, ki je po očetovsko skrbel za blagor svojih narodov. Pod-

*) Obravnava tega branja bo trajala kake tri ure. Uvod ni ravno treba predavati v bralni uri, ampak v uri, ki je odmerjena za zgodovino.

piral ni le uboge, revne in nesrečne podložnike, dal je tudi mnogo dobrih postav, ter skrbel za javne šole. Pomnožil je ljudske učilnice in gimnazije ter ustanovil prve realke. Med drugimi mesti dobila so pod njegovim vladarstvom tudi Celje in Ljubljana svoje gimnazije. Za gmotno blagostanje državljanov storil je cesar Franc mnogo. Poljedelstvo so pospeševale nove kmetijske družbe zavarovalnice zoper ogenj in hranilnice. Obrtnijo so posebno podpirale novo osnovane tovarnice, trgovino pa velike ceste in železnice, katere so se začele v tem času delati.

Umril je cesar Franc II. leta 1835. Povsod so narodi obžalovali njegovo smrt, kajti v njem so zgubili dobrega in ljubeznjivega vladarja.

a) *Izpraševanje in razjasnovanje nekaterih izrazov in stavkov.* b) *Pripovedovanje po učencih.* c) *Pregled cele pripovedovane tvarine.*

Poslušajte, pripovedujem vam še nekaj lepega iz življenja cesarja Franca II.

Učitelj pripoveduje tvarino tako-le:

Cesar Franc je po letu pogosto stanoval v Badenu blizu Dunaja. Hotel se je namreč tam odpočiti od svojega težavnega dela. Proti večeru je šel večkrat v prostó naravo, da bi tukaj užival veselje in radost, ki nam jo daje vsaki poletni večer. Navadno ga je na takem sprehodu spremljal le eden spremljevalec. Ko se nekega večera sprehaja, vidi štiri pogrebee, ki so nesli mrliča na pokopališče k zadnjemu počitku. Pri pogrebu navadno sprejmejo mrliča sorodniki, prijatelji in znanci na pokopališče. Ali tukaj ni bilo nobenega, ki bi bil šel za rakiyo, nihče ni žaloval za rajnim. To cesarja gane. On zmaja z glavo in reče svojemu spremljevalcu: „To mora gotovo revež biti, ker nima nobenega človeka, ki bi ga spremljal na pokopališče, ki bi za njim solze prelival. Jaz sem deželni oče bogatim in ubogim, pojdiva midva za pogrebeci!“ Cesar zdaj bogaboječe odkrije svojo sivo glavo, gre počasi za rakiyo, pobožno moli ter zre proti nebu. Tam ima vsegamogočni svoj sedež in cesar milo prosi Gospoda, da bi tudi duša rajnega vživala večno veselje nebes. Cesarju, ki je slovesno in žalostno šel za mrličem, pridružilo se je kmalo drugih ljudi, kajti lep zgled je vnel vse mimogredoče. Združeni z vladarjem so zdaj molili spremljevalci za rajnega. Njih vrsta je nastala zmiraj večja; pogreb je bil nazadnje tako sijajen, kakor malokateri najbogatejšega in visokorodnega gospoda. Cesar je pa tukaj pokazal, da je kot deželni oče ljubil bogate in revne podložnike ravno tako, kakor so njemu bili vdani vsi prebivalci njegove države. Tri leta po tem dogodku umrl je cesar sam. Žalovali so za njim najbogatejši podložniki v palači, pa tudi najubožniši v borni koči.

Natančno povpraševanje po vsebini pripovedovanega.

Kje je cesar Franc po letu pogosto stanoval? Zakaj se je podal v ta kraj? Kam je šel večkrat proti večeru? Kaj je hotel tukaj uživati? Kdo ga je na takem sprehodu navadno spremljal? Kaj vidi, ko se nekega večera sprehaja? Koga so nesli pogrebeci? Kam so nesli pogorebeci mrliča? Kdo navadno spremlja pri pogrebu mrliča k zadnjemu počitku? Ali je pa tukaj bil kateri, ki bi bil šel za rakiyo? Je-li kdo tedaj žaloval za rajnim? Koga to zelo gane? Kaj e rekel svojemu spremljevalcu? Kdo se je udeležil pogreba? Kako je odkril

cesar svojo sivo glavo? Kako je šel za rakvijo? Kaj je pa storil potoma? Za koga je molil? Zakaj je molil za rajnega? Kdo se zdaj sprevodu tudi pridruži? Kaj je druge ljudi za ta čin vnelo? Lep zgled cesarja. Kako so molili spremljevalci za rajnega? Kaka je nastala vrsta pogrebecev? Kakšen je bil nazadnje pogreb tega ubogega človeka? Kaj je pa cesar sam hotel s tem pokazati, da se je pridružil pogrebcem? Čez koliko let je tudi on umrl? Kakšna je bila povsod žalost za njim?

Odlomkovno povpraševanje.

Zakaj je bival cesar Franc po letu večkrat v Badenu? Kaj je nekega dne videl? Kaj reče svojemu spremljevalcu? Kaj stori na to? Kaj so ljudje storili, ko so zagledali cesarja pri pogrebu? Kaj je hotel cesar s tem pokazati, da se je udeležil spreveda? Kaj se je čez tri leta zgodilo?

Pripovedovanje po učencih.

Branje po učitelju.

Branje po učencih.

Razjasnovanje bralne tvarine.

Čitaj prvi stavek! Kje je pogosto bival cesar Franc? V Badenu. — Baden je mesto pri Dunaju v znožju Dunajskega gozda ob južni železnici na reki Švehat. Mesto leži v zelo lepem in zdravem kraju in ima imenitne toplice. Ponovi to! Čitaj dalje! — Kam je hodil zvečer večkrat? Na sprehod. — Zakaj hodijo ljudje na sprehod? Da bi se od težavnega dela odpočili, se razhodili, razvedrili in se veselili lepote narave. — Kam se grejo ljudje po leti posebno radi sprehajati? V gozd. — Zakaj ravno v gozd? Ker je tam senca, ki hladi človeka; v gozdu je pa tudi čist in zdrav zrak. — Zakaj je spremljal cesarja spremljevalec? Da je bilo cesarju krajše, gotovo sta se pogovarjala o različnih rečeh. — Čitaj dalje! Koga sreča na svojem sprehodu cesar nekega dne? Štiri pogrebce. — Kdo so pogrebci? Tisti, kateri nesejo mrliča na pokopališče, kjer ga položijo v hladen grob, pa tudi tisti, ki spremljajo mrliča k zadnjemu počitku. — Imenuj drugi izraz za „pokopališče“! Počivališče. — Čitaj naprej! Zakaj zmaja cesar z glavo? (Ker se je začudil, da nihče ni mrliča na pokopališče spremljal. — Kaj reče cesar svojemu spremljevalcu? To mora gotovo ubožec biti itd. — Povej druge besede za „ubožec“! Revež, siromak. — Čitaj do konca! Kaj je cesar svojim podložnikom, premožnim in ubogim? Deželni oče. — Vsi državljani imamo ednega deželnega očeta. Kdo je naš deželni oče? Cesar Franc Jožef I. — Kako skrbi deželni oče za nas! Očetovsko, kakor oče za svoje otroke. Ker skrbi cesar za nas, kakor oče za svoje otroke, smo mi njegovi deželni otroci. — Kako imenujemo soprogo našega cesarja? Cesarico. — Kako je ime naši cesarici? Elizabeta. — Cesar je naš deželni oče, kaj nam je pa njegova soproga, cesarica Elizabeta? Deželna mati. — Dober otrok ljubi svojega očeta in svojo mater; koga moramo pa ljubiti kot deželni otroci? Deželnega očeta in deželno mater. — Povej druge izraze za „premožnim“! Bogatim, imovitim. — Kaj pomeni izraz „sivo glavo“? Sive lasi na glavi, visoka starost cesarja. — Kaj je „rakev“? Tista priprava, tista skrinja, v katero se položi mrlič, — Iz česa je navadno rakev? Z lesa, narejajo se pa tudi iz ko-

vine, rakve bogatih so celó drago posrebrnjene ali pozlačene. — Kaj se pravi „tem bolj naraste vrsta pogrebcev“? Število pogrebcev je nastalo zmiraj večje, kajti cesar jim je dal lep vzgled, katerega so ljudje posneli. — Kako dolgo je živel cesar po tem dogodku? Tri leta. — Kedaj je umrl cesar Franc? 1835. — Žalost za dobrim cesarjem Francem je bila povsod velika. Zakaj? Kakor otroci dobrega očeta smrt, tako so obžalovali vsi narodi po širnej Avstriji njegovo smrt.

Razvoj nauka.

Katere besede cesarja so v tem berilu posebno važne in poučljive? Jaz sem deželni oče premožnim in ubogim. — Zakaj so te besede tako važne? Ker je s temi cesar pokazal, da ljubi vse svoje podložnike, po očetovsko. — Kakšnega se je skazal cesar, ker ga je bolelo, da nihče ni ubožca k zadnjemu počitku spremljal? Rahločutnega, dobrosrčnega? — Kaj je še pokazal s tem, da se je pridružil pogrebcem? Da je bil jako uljuden in ponižen in ker je goreče molil, pobožen. Spoštoval je cesar tudi v najubožnišem svojih deželnih otrok visokost človeka; najimenitnejšo stvar na zemlji; on ni gledal na stan in se tudi ni sramoval, spremljati mrtvo truplo priprostega moža — berača — k zadnjemu počitku. — Kaj je bilo to cesarjevo djanje za ljudi? Zgled, vzor v posnemo. — Kakšen zgled je bil ta? Dober, lep, plemenit, posnemanja vreden. — Kdo je posnemal zgled cesarja? Mnogo ljudi. — Kakšne zglede tudi mi naj posnemamo? Dobre, lepe, plemenite, blagosrčne, posnemanja vredne. — Kakšne zglede naj si otroci med seboj dajo, posebno večji brati in sestre svojim manjšim in mlajšim? Dobre.

Povejo naj se nekateri slučaji, kako se naj otroci obnašajo v šoli, na potu v šolo, v cerkvi in doma, da bodo dajali dober zgled.

Vaje v glatkem branju.

Jezikovne vaje.

a) Vaje v ustmenem pripovedovanju.

b) Spisna vaja.

Mož, ki je vse videl in ki se je tudi pridružil pogrebcem, pripoveduje to:

Nekega lepega dne se grem proti večeru sprehajat. Ko sem že bil iz mesta pod milim nebom v prosti naravi med polji in travniki, zagledam dva moža, ki sta se živahno pogovarjala. Ko pridem bližje, spoznam ju. Eden je bil cesar Franc, in drugi njegov spremljevalec. Od daleč semkaj pa so prišli štiri možje, ki so nesli mrliča na pokopališče itd.

Anton Godec.

Slovniski pogovori.

Piše prof. J. P—a. v Ljubijani.

(Dalje.)

So-li ta pravila tudi za dvojino in množino veljavna? — Kaj pa?

Kako se torej dvojina glasi?

Padla, padle, padli; nesla, nesle, nesli; tepla, teple, topli itd. In množina? segli, segle, segla; peli, pele, pela; mrli, mrle, mrla; bili, bile, bila; dvignoli,

dvignole, dvignola (dvignili, dvignile, dvignila), gorëli, gorële, gorëla; branili, branile, branila — — recimo itd.

A ti je tvoritev opisovalnega deležnika sedaj znana? — Zagotavljam te, da mi je prav jasna.

Preišči, so-li za primer v dokaz pravilnosti oblike: snidla, za katero tukaj gre, više navedeni deležniki pravilno tvorjeni ali niso? Kako bodeš pri preiskavi postopal? — V prvo zapišem dotične glagole v nedoločniku: viděti, pletti iz pletti, spriditi, tresti, teči iz tekti, nositi, veděti, biti; potem določim nedoločnikove osnove in te se glasé: vidě, plet, spridi, tres, tek, nosi, vedě, bi, in sedaj priklopim po danih mi navodih naklonilo, in potem takem dobim opisovalne deležnike: viděl, viděla, vidělo; pletel, pletla, pletlo, spridil, spridila, spridilo; tresel, tresla, treslo; tekel, tekla, teklo; nosil, nosila, nosilo; veděl, veděla, vedělo; bil, bila, bilo.

Kateri izmed navedenih deležnikov so pravilno, kateri napačno tvorjeni? Pravilni so: pletla, tresla, tekla, in napačni: vidla, spridla, nosla, vedla in bla. Tako je.

Je-li deležnik: snidla, pravilno, tvorjen, ali ne, kaj misliš? — Ne vem. — Da je pravilen, kako bi se moral sled tega, kar se je doslej o deležniku razpravljalo, njegov nedoločnik glasiti? Ne drugače nego: snisti (se) iz snidti z nedoločnikovo osnovo: „snid“.

A ti je glagol snisti (se) znan? — Meni že ne. Kateremu glagolu naj bi bil to deležnik, kaj misliš? — Povej nedoločnik! — Da bi ga vedel! — Ti je pomen glagola oziroma dotičnega deležnika znan? — Si ga domišljujem. — Kako neki? Glavni pomen je glagola: iti, torej se nedoločnik veli: sniti (se).

Je-li sniti (se) prost ali sestavljen glagol? — Brez dvombe sestavljen. — Iz česa pa je sestavljen? — Iz prostega glagola: iti in sn. — Misliš? — Ne more inace biti.

Ima-li: sn zá-se kakšen pomen? — Ne. — In v sestavi z glagolom: iti? Daje glagolu pomena združenja, skupnosti. Vzemiva v prvo samo glas: n in sostaviva ga z glagolom iti! Kako se sostava glasi? — Niti. — Ti je glagol niti (se) znan, in ako, še ima isti pomen. — Niti kot glagol mi ni znan.

Sedaj pa sestavi glagol iti le z glasom s! Kako se sostava glasi? siti (se). Je-li glagol siti (se) znan? — Da, znan, samo da se nekako čudno glasi.

Kateri pomen pa ima glagol siti (se)? — Ravno isti ko glagol sniti (se). — Je-li to isti glagol? — Da.

Katera dela bi toraj zadostovala v sostavo? Zadostovala bi: s in iti. Čemu neki se je med s in glagol iti n vrinil, dasi nedaje glagolu nobenega drugega pomena, kaj misliš? — Ne vem.

Prej si javil, da se glagol siti (se) nekako čudno glasi, ali ni taka? — Je. — A se nedoločnik sniti (se) lepše javi? — Lepše. — Radi česa se je torej n vrinil? — Gotovo, radi lepo- ali blagoglasja. — Kaj se pa tvori z vrinkom n, če blagoglasja več ne pospešuje? — Tedaj se vrinka n ne poslužujemo. Pomni si to! — Kaj pa je prav za prav „s“? Predlog obstoječ iz samo enega soglasnika. Poznaš-li še kak drug sličen predlog? — Da, in to je predlog „v“. Sestavi ta predlog z glagolom iti! Kako se sostava glasi? vniti. — Je-li še več eno-soglasniških predlogov? Ni jih več. Kaj pa je z predlogom „k“?

Povej, kakšen enosložen predlog! — „od“. — Kakšen enosložen predlog je: od? Na soglasnih se končujoč.

Sostavi ga z glagolom iti! Kako se sostava glasi? odti. Se je pri sostavi med sostavna dela tudi n vrinil? — Ne.

Navedi kakšen drug enosložen predlog! — „na“. — Kakšen predlog je pa na? Na samoglasnih se končujoč. Sostavi ga z glagolom iti! Kako se sostava glasi? najti. Kako se pa javi sostava glagola iti s predlogom pri? — Glasi se: priti.

Se sestavlja glagol iti le s predlogi? Ne, temveč tudi s predslogi ali predponkami. — S katerimi neki? — S predslogoma: pre in u. Kako se glasi sestava s tema predslogoma? — Preiti in uiti. — Tako je. Pomni! Prosti glagol iti se malo da ne z vsemi pravimi prostimi predlogi razven pa tudi s predslogoma: pre in u zлага. Sestava s predlogoma s in v se vrši po vrinku blaglasje pospešujočega soglasnika: n, ki se pa zopet opušča, če blagoglasja ne pospešuje; predlog „pri“ utopi svoj konečni i z začetnim glagolovim debelskim i v i. Enosložni predlogi s soglasniškim končnikom se zlagajo brez vse premenne; za samoglasniškimi končniki se glagolov debelski i v j meni, ali pa nepremenjen ostane; to velja tudi o predlogih: pre in u. Katere sestave glagola: iti so navadne? Sledeče: sniti (se) iz siti, doiti iz doiti, iziti, najti iz naiti, obiti, oditi, poiti, preiti, priti iz priiti, raziti (se), uiti, vniti iz viti.

(Dalje sledi.)

Dopisi.

Fram. Slovesno odkritje spomenika bivšega tukajšnjega učitelja, Franca Domajnka z veselico, ki se je pri tej priložnosti na 15. t. m. priredila, obneslo se je prav vrlo.

O takošnej svečanosti še gotovo nisi prinesel poročila v Tvojem dosedanjem življenju dragi mi „Popotnik“. Saj se pa tudi malokje in malokedaj učenci spominjajo svojega učitelja s toliko ljubeznijo in hvaležnostjo, kakor učenci Franca Domajnka. Žal, da ne morem postreči o njegovem življenju in blagodejnem delovanju z natančnimi životopisnimi črticami. Bile bi kaj zanimive in tudi podučljive, soditi po izjavah učencev tega tako priljubljenega učitelja in po napisu na spomeniku, glasečem se tako-le: „Tukaj počiva nepozabljeni učitelj“ Franc Domajnko, rojen 5. maja 1799. leta na Ptujski gori, umrl 27. oktobra 1858. l. v Framu, kder je na čast in blagor Framski fari učiteljeval 39 let. Bil je po božji milosti uzor najboljšega učitelja, mož najblažejšega srea, človek najlepših čednostij. Bodi mu večna slava!“

Ta napis, od njegovega učenca g. dr. Pavel Turnerja, kateri posvečuje spomenik iz hvaležnosti svojemu preblagemu učitelju, poroča nam o lepih lastnostih pokojnega. Zraven blagega srea in čednostnega značaja, kinčala ga je tudi za tedanje razmere izvanredna izobraženost. Pridobil si jo je s šestletnim obiskanjem gimnazija in obiskanjem preparandije. Taka priprava za učiteljski stan v istej dobi bila je nenavadna, vsposobila ga je jako k vspešnemu delovanju. Domajnko je pa tudi učiteljeval izvrstno, blažil in likal je sree in duh mu izročenej mladini. Vedenje njegovih učencev kaže to dovolj. Le ljudje blagega čina, s katerim se časti spomin pokojnega. Tem blagim srcem je g. dr. Pavel Turner jako ustregel, da je pokazal hvaležnost do svojega učitelja na tak lep način. —

Skrb za dostojno vršenje odkritja spomenika je prevzel odbor pod načelništvom g. naduč. Fr. Pirkmaier-ja ter je vse dobro oskrbel in pripravil za to svečanost. Da se na njo opozori šolska mladina vpešneje, se je priredila za njo tudi mala veselica, katero so omogočili z doneski dobrotniki in prijatelji šole, posebno pa učenci rajnega.

Veliki kres, visoko švigajoče rakete in strel v sredo 14. t. m. zvečer je naznanjal, da se bo prihodnji dan obhajala v Framu lepa svečanost ter je pozivljala domače in sosede k mnogobrojni udeležbi. V četrtek zarano v jutro je klical strel in sviranje godbe po vasi prebivalce, naj se pripravijo k tej svečanosti, naj praznujejo in se zberejo v dostojnem številu. Od vseh stranij so prihajali v obilnem številu pred cerkev in šolo ter pričakovali slavnostnih go-

stov. Po železnici dohajajočim so šli udje slavnostnega odbora na kolodvor v Rače nasproti, na konec vasi, pa tudi Slivniški godci ter so jih spremili k šoli. Iz hiš vihraječe zastave so pokazale došlim, da se Fram te slovesnosti tudi na ta način udeleži, besede napisa, nad cesto na okinčanih smrekah visečega in radostni „živio“-klici pri prihodu pred šolo povedali so jim, da so se jih domačini jako veselili. A tudi lepo število na nje vsutih cvetličnih šopkov iz rok framskih gospic jih je moglo veselo iznenaditi. Med gosti omeniti je v prvi vrsti učenec rajnega, č. g. Koren, župnik v Sevnici ob Dravi, kateri je prišel na vabilo slavnostnega odbora navzlic mnogih zadržkov, da bere slovesno sv. mešo ter govori pri odkritji spomenika. Razen tega nas je počastil tudi č. g. župnik iz Gornje Poljskave, lepo število učiteljev in druge gospode.

Takoj po prihodu, ob 10. uri dopoldne, šli so gostje, otroci in zbrano ljudstvo v cerkev k slovesni sv. meši, pri kateri sta stregla č. gg. župnika iz Frama in Gornje Poljskave. Došli učitelji so vrlo popevali, vmes pa je tudi svirala godba. Še pravijo ljudje, da že dolgo, dolgo ni bilo slišati tako prijetnega petja v framskej cerkvi.

Po sveti meši podalo se je vse, otroci s križem in svojima zastavama naprej, k zakritemu spomeniku na pokopališče. Tu je govoril slavnostni govornik, č. g. Koren, prav primerno in kaj lepo o potrebnosti in koristi šole, o težnjah učiteljev in dolžnostih do njih, ter je končal s kratkim životopisnimi črticami o Fr. Domajnko-tu, o njegovih zaslugah za framsko faro in v pomenu te slovesnosti. Gnil je poslušalce močno, slovesni izraz njihovega obraza je pričal, da je čast. g. govornik pravo zadel. Gotovo se ga bodo poslušalci še dolgo hvaležno spominjali. Med govorom se je odkril visok, iz pohorskega marmorja v podobi štirivoglata piramide izsekan spomenik, na katerem se sveti v kamen vrezan križ in pod njim zgoraj navedeni napis.

Zapele so slednjič učenke pesem „Molitev“ prav ginljivo, potem pa smo odrinili z godbo v sadovnjak g. Zamola, kjer so pogostile dame v vrste postavljene otroke z mrzlimi jedili in vinom. Iz obrazov pogostenih se je brala vesela zadovoljnost. Čas je potekel med živahnimi pogovori, sviranjem godbe in lepo donečim petjem otrok, vsem kaj hitro. Med tem od gospoda dr. Pavel Turner-ja iz Jamnice na Moravskem došlo pismo, v katerem ta izrazi med drugim srčno obžalovanje, da se zamore udeležiti te slovesnosti le v duhu in ne tudi osobno, je navzočim prebral g. nadučitelj Pirkmajer, ter je posebno opozoril na tega blagega dobrotnika framske šole. Utemeljil je in obogatil lepo tukajšnjo šolsko knjižnico z mnogimi podarovanimi knjigami. Še v pretečenem šolskem letu nakupil je za našo šolo vse dosedajne letnike „Vrte-a“ in drugih knjig, a nanašal je bo „Vrtec“ do svoje smrti. Gotovo lepe, posneme vredna dobrotljivost. Izreče še govornik vsem dobrotnikom, kateri so omogočili z doneski v denarji, jedilih in pijači to veselico, srčno hvalo in konča s trikratnim živio-klicem na Nj. velič. cesarja Franca Jožefa, kot prvega dobrotnika šol. Zatem so otroci in odrasli krepko zapeli prvo in zadnjo kitico cesarske pesmi pod spremljevanjem godbe. Konečno se zahvalite dve učenki v imenu součenk in součencev dobrotnikom, katerim so v zahvalo zadoneli iz grl vse mladine obojekrat trikratni živio-klici, a potem so se otroci odpravili lepo v redu domu in se poslovili z veselimi živio-klici.

Bilo je že ob dveh popoldne, ko nas je spremila godba v Štampflnovo gostilno k skupnemu obedu. Udeležilo se ga je 50 oseb, zadovoljil nas je izvrstno, zabavljali smo se precej živahno; kajti hitro se je vršila napitnica za napitnico, a vmes se je veselo popevalo in godci so nam igrali marljivo in dobro. —

Napivalo se je v prvi vrsti na cesarja; potem g. dr. Turner-ju, katerega smo pozdravili po brzojavu; njegovemu g. očetu in g. bratu; slavnostnemu govorniku; na složno delovanje si v poklicu sorodne duhovščine in učiteljstva; framskim damam, trudivšim se jako pri tej slovesnosti; gostom, povekšavšim

to slovesnost z udeležbo; gospodu Zamolu, kateri je za to slovesnost mnogo žrtvoval; vsem dobrotnikom naše šolske mladine; načelniku slavnostnega odbora, tukajšnjemu g. nadučitelju; itd.

Le prehitro je prišel večer in ž njim tudi ločitve čas. Težko smo se ločili od preljubljenih gostov, spremili smo jih z godbo še nekaj pota. Srčna jim hvala za udeležbo. Srčna hvala vsem dobrotnikom, kateri so omogočili veselico šolske mladine. Ostala jej bo neizbrisljivo v spominu ter jo spominjala na ta dan vršečo se slovesnot!“

J. H.

Iz Radgone. (Zborovanje zaveze štajerskih učiteljskih društev.) Kakor je znano, zboruje imenovana zaveza vsako leto po jedenkrat nekje na Štajerskem. Letos zborovala je 14. in 15. septembra t. l. v Radgoni. Tega zborovanja udeležilo se je čez 200 učiteljskih oseb. Med temi bilo je 45 poslancev, kateri so bili od 30 v zavezo spadajočih okr. učit. društev izvoljeni. Dne 14. septembra ob 3. uri popoldne vršilo se je predzborovanje. V tej seji je radgonski meščanski učitelj g. Hendrich naštel navzočim imenitnejše stvari, ki so bile v treh sobah meščanske šole razstavljene. Med temi imenoval je v prvi vrsti „računski stroj“ g. prof. Lavterja; na dalje table in izobrazce, katere je uposlala učiteljica ženskih ročnih del iz Dunaja gsdč. Marta Stella; stenske table Jansky-jeve (Praga) za prirodopisni pouk in mnogo drugih rečij, katerih tukaj navesti ne moremo. Na občno prošnjo prisotnikov nastopil je za tem g. prof. Lavtar, da nam je razkazal svoj računski stroj ter pokazal, kako se uporablja. To predavanje bilo je tako zanimivo, da bi ga lahko iz spomina tukaj podali, če bi nam bilo zato prostora odmerjeno. Pa tega nam tudi ni treba, kajti g. prof. izdal je „navod za uporabo omenjenega stroja“, in na tem mestu priporočamo vsakemu, da si ga omisli. Na to podali smo se v II. razred deklške šole, kjer je predaval nadučitelj gospod Kancian (Gleichenberg) o šolskih vrtilih, posebe pa o rastlinah, katere se naj v šolskih vrtilih gojijo. —

Tému sledilo je zborovanje poslancev. V prvi vrsti pozdravil je predsednik g. Bohm navzoče, izklical po imenu zastopnike okr. učiteljskih društev ter naznanil dnevni red za to zborovanje. Prvo točko rešil je zapisnikar zaveze g. F. Fellner s tem, da je poročal o delovanju zaveze v pretečenem letu. Iz tega poročila smo povzeli, da obseza zaveza 30 okr. učit. društev z 1080 udi, da je okr. učit. društvo ljutomersko naznanilo izstop iz zaveze, a okr. učiteljski društvi mariborsko in celjsko pa se smatrate, ker baje niste svojih dolžnostij izpolnile, neudom in da prošnja, ki se je vložila vsled sklepa lanskega zborovanja (namreč, da bi dobili učitelji na enorazrednicah poslovne doklade) ni bila uslišana. Drugo točko rešil je g. Muc. Camuzzi s tem, da nam je naznanil, ker ima zalog zaveze 281 gld. 40 kr. gotovine, 80 gld. pa terjatve pri raznih okr. učit. društvih. Ta gospod izrekel je po svojem poročilu g. predsedniku hvalo za trud, kojega mu zavdaja posredovanje zadevajoče zavarovanje učiteljstva pri prvem avstr. ogr. uradniškem zavarovalnem društvu, kajti s tem priskrbel je g. predsednik zavezi blizo 300 gld. — Za tem določil se je kraj prihodnjega zborovanja in sicer na uže star in vedno ponavljajoč se predlog — Fürstenfeld.

Naloge, katere smo potem za glavno zborovanje določili bile so te-le: 1. Slovenske gorice v zemljepisnem in kulturnem oziru. Govornik gosp. Jakob Nedok, učitelj na mestnej ljudski šoli v Radgoni. 2. Učitelj — vojak in njegova obitelj. Govornik g. Ščetina, učitelj pri sv. Petru pri Radgoni. 3. Kaj je vzrok pomanjkanju učiteljev in kako bi se dal isti odstraniti? Govornik gosp. Košar, nadučitelj v Veliki nedelji. 4. Jesenske počitnice naj se prelože v čas od 15. julija do 15. septembra. Govornik g. Slana, nadučitelj v Gleishornu.

Za tem prečital nam je g. predsednik predloge, katere so razna učiteljska društva uposlala. Sprejeli so se ti-le: 1. Vodstvo zaveze naj priskrbi vsem

definitivno nameščenim, učit. osobam, tedaj tudi def. podučiteljem in podučiteljicam pravico voliti in voljenim biti zastopnikom učiteljstva v okr. šolski svet. 2. Zaveza štaj. učit. društev naj prosi vis. dež. šol. svet, da isti ne bode več učiteljskih mest, katere so bile razpisane, disciplinarnim potom nameščal, ker to krajnim šol. svetom nepotrebne stroške provzročuje ter te, kakor tudi učiteljstvo žali. 3. Zaveza štajerskih učiteljskih društev naj pri komp. gospódi potrká, da se bode bolje skrbelo za obitelj, katerej je oče — učitelj v vojni padel, ali pa hudo poškodovan bil.

Zadnja točka zborovanja poslancev bila pa je pregledanje pravil. Gospod Wladař, nadučitelj v Strassu, predlagal je, da naj stara pravila ostanejo. Gosp. Hiden, nadučitelj v Mautern-ah pa je predlagal, da se naj § 3 tako prenaredi, da se bodo v prihodnje tudi take učiteljske osebe vzprejemale, ki niso udobenega okr. učiteljskega društva. S tem ustreglo bi se baje mnogim spodnje Štajercem! Ta predlog ni bil sprejet. (Konec prih.)

Kranjsko, sredi septembra. (Zmes.) Tudi pri nas na Kranjskem jame pomanjkanje učiteljev čedalje bolj čutljivo postati. Naraščaj ni v nikakem skladu z izpraznjenimi službami. Tako je letos ljubljansko učiteljišče zapustilo le 8 četrtoletnikov. Pač malo!

Minister za uk ima Kranjce posebno rad. Kakor znano, zaukazala je ekscelenca Gautsch, da se ima spodnja gimnazija v Kranju odpraviti. Letos uže I. razreda na tem zavodu ne bode, čeprav je mestni zastop Kranjski sam hotel na svoje troške vzdrževati ta razred. A tudi tega naučni minister ni dovolil. — Vsa Gorenjska torej odslej ne bode imela srednjega učilišča! 20.000 Kočevcev ima sp. gimnazijo, vsa Gorenjska pa jo ne sme imeti!

Tudi letos ni bilo deželne uč. konferencije. Le-ta je preložena menda „ad calendas Graecas“. Sploh se na Kranjskem v šolskih zadevah včasih povsem „izjemno“ postopa. Tako je i zastran dež. uč. konferencije. Radovedni smo, bode-li to zborovanje vršilo se k leti ali zopet — ne. Pa zakaj? —

Učiteljstvo naše spi. Po deželi povsod apatija, nikjer ne snujó društev. V Središču pa tudi mnogo bolje ni. „Lei lassen“ — to je geslo! Je-li pa prav tako v sedanjih nam resnih časih?? —

Brúno.

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] podaril je občini št. Janž na Peči za zgradbo nove šole 300 gld.

[Iz e. kr. štaj. dež. šolsk. sveta.] V svoji seji 1. dne septembra 1887 potrdil je dež. šolski svet 26 volitev učit. zastopnikov v okr. šolske svete, se je posvetoval o modifikacijah, ki je je predlagal dotični komité glede pretvorenja petih dež. meščanskih šol v javne dolžnostne šole, je odobril, da se v Celju otvori drugi otroški vrt in dovolil učitelju Viljemu Pastner-ju v Gradcu, ki je bil imenovan prov. hišnemu očetu v mestnem sirotišču, enoletni odpust. — Za ljudske šole v Baierdorfu pri Gradcu in v Pischelsdorfu, kakor za deško šolo v Judenburgu so se dovolile paralelke; ljudska šola v Šoštanju se je razširila v četirirazrednico, ljudska šola v Greith-u pa se je javila def. dvorazrednico; nadalje se je pretvorila dosedajna zasebna ljudska šola v Brunu pri Travniku (š. okr. Jivnica) v javno trirazrednico in se v to sistemovalo 1 naduč. 1 učit. in 1 poduč. mesto.

[Okrajnim šolskim nadzornikom na Štajerskem] so imenovani: Za šolski okraj mesto a) Gradec tamošnji gimnaz. profesor Karl Jauker, b) Maribor ravnatelj mariborskega učiteljišča šolski sovetnik Juri Kaas, c) Celje vadniški učitelj na mariborskem učiteljišču Janez Levitschnigg; za šolske okraje Lipnice, Arvež, Wildon, Radgona in Cmurek marenberški nadučitelj Vínko Baumgartner; za šolske okraje Maribor (okol.),

št. Lenart, Slov. Bistrica in Šmarje prof. na mariborskem učiteljskišću, Franc Robič; za šolske okraje Ptuj, Ormuž, Rogatec, Ljutomer in Gornja Radgona šolski ravnatelj Laškega trga, Janez Ranner; za šolske okraje Slovegradec, Marenberg, Soštanj in Gornjigrad slovengradski ljudski učitelj Janez Trobej; za šolske okraje Celje (okolica), Laško, Konjice, Brežice, Sevnica in Kozje lipniški ljudski učitelj Blaž Ambrožič; za šolski okraj Vransko celjski gimnaz. profesor Andrej Vrečko; za šolske okraje Deutschlandsberg, Jivnica in Stainz nadučitelj v Waltendorfu, Matej Lökher; za šolske okraje Hartberg, Friedberg, Vorau in Pöllau ljudski učitelj Gustav Simchen v Gnas-u; za šolski okraj Birkfeld nadučitelj Fran Schöpfer v Weitzu; za šolske okraje Feldbach, Fehring, Fürstenfeld, Kirchbach, Gleisdorf in Weitz nadučitelj Viljem Kanzian v Gleichenbergu; za šolske okraje Gradec (okolica) in Voitsberg vmirovljen ravnatelj mariborsk. učiteljskišća, dr. Ant. Elschnik; za šolski okraj Frohnleiten graške mešč. šole ravnatelj, Ign. Gugl; za šolski okraj Marija Celje nadučitelj Franc Brišnik v Gusswerk-u; za šolske okraje Ljubno, Eisenerz, Mautern, Bruck, Aflenz, Kindberg in Mürzzuschlag nadučitelj Alois Holzer v Köflachu; za šolski okraj Murau tamošnji nadučitelj Januar Sautner; za šolske okraje Judenburg, Obdach, Oberzeiring, Knittelfeld, Neumarkt in Oberwölz Maria-celjski nadučitelj Karl Strache; za šolski okraj St. Gallen admontski šolski ravnatelj o. Otmar Berger; za šolske okraje Gröbming, Schladming, Irdfning, Aussee, Liezen in Rottenmann admontski ljudski učitelj Herman Beier.

[Zastopnikom učiteljstva v okr. šolski svet] so na dalje bili izvoljeni gg.: Jože Barle, ravnatelj v Slovegradu za slovegrški, Martin Pristernik, za marenberški, Kaspar Hrovat za soštanjski, Blaž Kropelj za laški, Fran Böheim za kozjiški, Janez Ornik za breški, Fran Jamšek za sevnški, Matija Šumer za šmarski in Miha Teran za konjiški š. okraj.

Naznanilo. Brežiško-Sevnško učiteljsko društvo iz več razlogov ne bode zbiralo dne 3. oktobra, ampak prihodnje spomlad na Bizeljskem.

Spremembe pri učiteljstvu.

Na Štajerskem: Gosp. Jan. Adamič, pdč. v Cirkovcih postal je def. učitelj v Razborju (Slovegradu); gosp. Jože Schulman, naduč. v Podčetrtku gre za učitelja k sv. Križu nad Mariborom (ne pa v Rečico — kakor se nam je napačno poročalo; gosp. Albin Wankmüller, poduč. na Humu, pride v Makole; gosp. Ant. Glaser, poduč. v Selnici ob Dravi pa k sv. Jakobu v sl. gor. — Na novo so nameščeni mariborski učit. pripravniki, kot podučitelji gg.: Josip Benko v Studenicah, Hauptman Filip v Selnici, Lorber Franz v Rečici, Meško Franz v Jarenini, Pečnik Vekoslav v Zdolah in Witzmann Franc pri sv. Barbari poleg Vurberga. Gosp. Franc Pristernik imenovan je okrajnim pomožnim učiteljem za mariborski, št. lenartski in slovenbistriški šolski okraj.

Naznanilo.

Druga preskušnja sposobnosti za splošne ljudske in meščanske šole v tem letu se prične v Mariboru v četrtek dne 3. novembra ob 8. uri zjutraj.

Oni, ki nameravajo se oglasiti k preskušnji, opozarjajo se na člen II. 1, oziroma na člen III. 2, izpitne naredbe z dne 31. julija 1886.

C. kr. preskuševalna komisija za splošne ljudske in meščanske šole v Mariboru, dne 23. septembra 1887.

Jurij Kaas, t. č. ravnatelj.